

Z Napoleonem i przeciw niemu Für, mit und gegen Napoleon

Die Ära Napoleon und ihre Bedeutung für die deutsche Nation

Die Eroberungsfeldzüge Napoleons und der Kampf gegen die Vorherrschaft Frankreichs haben in Deutschland deutliche Spuren hinterlassen. Unter dem Druck des französischen Kaisers wurde 1803 die territoriale Zersplitterung beendet, zahlreiche Kleinstaaten und Reichshauptstädte wurden aufgehoben und größeren Fürstentümern zugeschlagen. Damit hat Napoleon ungewollt eine erste Voraussetzung für die Einheit der deutschen Nation geschaffen. Mit der Unterzeichnung der Rheinbundakte 1806 sagten sich zwar 16 süd- und westdeutsche Staaten vom Reich los, um sich seinem Protektorat zu unterstellen, doch weckte andererseits erst die französische Vorherrschaft das deutsche Nationalbewusstsein.

Obwohl Napoleon als Eroberer kam, wurde er zunächst euphorisch begrüßt und als „Heilsbringer“ gesehen. Waren die Deutschen doch von den Gedanken der Französischen Revolution begeistert und erhofften sich von den Besatzern etwas von der Freiheit und der Aufbruchstimmung im eigenen Land. Bald jedoch wuchsen aufgrund der hohen Kontributionszahlungen und der zunehmenden Einbeziehung der Zivilbevölkerung in die Kriege, Unmut und Hass gegen die französische Hegemonialmacht. Immerhin führte die katastrophale Niederlage Preußens 1806 zu ersten Reformen und damit zur allmählichen Erneuerung des preußischen Staates. Eine gewaltsame Zerstörung der alten Herrschaftsformen wie in Frankreich sollte verhindert werden, eine gewisse Beeinflussung durch die Politik Napoleons ließ sich aber nicht vermeiden. Das Bürgerliche Gesetzbuch in Deutschland beruft sich bis heute auf den „Code civil“, auch Code Napoleon genannt.

Vor allem aber gelten die Befreiungskriege als ein Schlüsselereignis für die deutsche Geschichte, da sie als der Ursprung der nationalen Bewegung angesehen werden können. Schon Ende des 18. Jahrhunderts fand der Begriff der Nation im Sinne von Kulturnation erstmals eine gewisse Aufmerksamkeit. Das Denken der großen Bevölkerungsmehrheit war aber von national-deutschen und liberalen Ideen zunächst kaum berührt. Erst nach dem Scheitern Napoleons 1812 und der daraus resultierenden Aufbruchstimmung erfasste das Nationalgefühl alle Bevölkerungsschichten. Zwar sollte es bis zur Reichsgründung noch einige Jahrzehnte dauern, doch war der Gedanke einer deutschen Nation als politisches Ziel in den Köpfen vieler geblieben. Da in der deutschen Erhebung keine politischen oder sozialen Konflikte ausgetragen wurden, war ihre Würdigung bis zum Zweiten Weltkrieg kaum umstritten. Während sie in der DDR ein Forschungsschwerpunkt der stark sozialistisch geprägten Geschichtswissenschaften war, stand man ihr in der Bundesrepublik kritisch gegenüber.

Epoka napoleońska i jej znaczenie dla narodu niemieckiego

Podboje Napoleona i walka przeciwko hegemonii Francji pozostawiły w Niemczech trwałe ślady. Pod naciskiem cesarza Francuzów w roku 1803 dobiegło końca rozbięcie terytorialne, liczne państewka i stolice Rzeszy zostały zlikwidowane i przyłączone do większych księstw. Tym samym Napoleon w niezamierzony sposób stworzył przesłanki do jedności narodu niemieckiego. Wraz z podpisaniem Aktu Związku Reńskiego w 1806 roku 16 południowych i zachodnich państw niemieckich porzuciło wprawdzie Rzeszę, aby poddać się protektoratowi Napoleona, lecz z drugiej strony panowanie Francuzów przyczyniło się do obudzenia niemieckiej świadomości narodowej.

Mimo iż Napoleon przybywał jako zdobywca, został początkowo przyjęty z euforią jako „Zbawiciel”. Niemcy przecież z entuzjazmem chłonili idee rewolucji francuskiej i oczekiwali od okupantów, że coś z tej wolności i atmosfery przełomu zostanie przeniesione na grunt niemiecki. Jednak już wkrótce z powodu wysokich kontrybucji oraz wciągania ludności cywilnej w wydarzenia wojenne narastała złość i nienawiść w stosunku do hegemonistycznej władzy Francuzów. Niemniej jednak katastrofalna klęska Prus w roku 1806 doprowadziła do pierwszych reform i tym samym do stopniowej odnowy państwa pruskiego. Należało jednak zapobiec gwałtownemu zburzeniu dawnego systemu władzy – aby nie dopuścić do tego, co wydarzyło się we Francji – lecz nie udało się uniknąć pewnych wpływów Napoleona. Niemiecki Kodeks Cywilny do dzisiejszego dnia odwołuje się do „Code civil“, zwanego również Kodeksem Napoleona.

Przede wszystkim jednak wojny wyzwolenicze uważane są za przełomowe wydarzenie w historii Niemiec, ponieważ można je uznać za początek ruchu narodowego. Już pod koniec XVIII wieku po raz pierwszy pojawiło się i zostało zauważone pojęcie „naród” w sensie narodu mającego świadomość wspólnoty kulturowej. Jednak myślenie większości społeczeństwa było początkowo wolne od idei narodowo-niemieckich i liberalnych. Dopiero porażka Napoleona w 1812 roku i będąca jej konsekwencją atmosfera przełomu wywołały uczucia patriotyczne wśród wszystkich warstw społeczeństwa. Wprawdzie miało jeszcze minąć kilkadziesiąt lat do powstania Rzeszy Niemieckiej, lecz idea narodu niemieckiego jako politycznego celu zachowała się w głowach wielu ludzi. Ponieważ powstanie narodu niemieckiego nie wiązało się z rozstrzygnięciem jakichkolwiek politycznych czy socjalnych konfliktów, jego uznanie aż do II wojny światowej nie budziło prawie żadnych kontrowersji. Podczas gdy w NRD okres ten był priorytetem badawczym socjalistycznych nauk historycznych, to w Republice Federalnej stosunek do niego był raczej krytyczny.

Ochotnicy przed Fryderykiem Wilhelmem III we Wrocławiu. Kopia obrazu Juliusa Scholza. Karta pocztowa wydana z okazji 100-lecia, Breslau 1913

Freiwillige vor Friedrich Wilhelm III. zu Breslau. Nach einem Gemälde von Julius Scholz, Jahrhundert-Postkarte, Breslau 1913.

Wzięcie do niewoli dywizji generała Puthoda pod Płakowicami niedaleko Łwowska Śląskiego 20 sierpnia 1813 roku. Miedzioryt 1815 r.

Gefangennehmung der Division des Generals Puthod bei Plagwitz ohnweit Loewenberg am 20. Aug. 1813. Kupferstich 1815

Wjazd Fryderyka Wilhelma III do Berlina przez Bramę Brandenburską w 1814 roku. Rysunek piórkiem Ludwiga Wolfa, Berlin 1814. [W:] Das Bilderbuch der Freiheitskriege, Dachau 1913.

Einzug Friedrich Wilhelms III. durch das Brandenburger Tor in Berlin 1814. Federzeichnung von Ludwig Wolf, Berlin 1814. Entnommen aus: Das Bilderbuch der Freiheitskriege, Dachau 1913.

